

Tadqiqot UZ

2019

**28 ФЕВРАЛЬ
ТОШКЕНТ**

**“XXI АСРДА ИЛМ-ФАН ТАРАҚИЁТИНИНГ
РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ ВА УЛАРДА
ИННОВАЦИЯЛАРНИНГ ТУТГАН ЎРНИ” МАВЗУСИДАГИ
РЕСПУБЛИКА ИЛМИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯСИ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

Google
scholar

Crossref

ORCID
Connecting Research
and Researchers

doi

**“XXI АСРДА ИЛМ-ФАН ТАРАҚҚИЁТИНИНГ
РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ ВА УЛАРДА
ИННОВАЦИЯЛАРНИНГ ТУТГАН ЎРНИ”
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА ИЛМИЙ-ONLINE
КОНФЕРЕНЦИЯСИ МАТЕРИАЛЛАРИ
1-ҚИСМ**

**ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ НАУЧНОГО ПРОГРЕССА
В XXI ВЕКЕ И РОЛЬ ИННОВАЦИЙ В ЭТОМ
ПРОЦЕССЕ
ЧАСТЬ 1**

**PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC
PROGRESS IN THE TWENTY-FIRST CENTURY AND
THE ROLE OF INNOVATION IN THIS PROCESS
PART 1**

Ташкент-2019

УЎК 323(575.1)(063)

КБК 66.3(5У)я43

Й-18

"XXI асрда илм -фан тараққийтининг ривожланиш истиқболлари ва уларда инновацияларнинг тутган ўрни" [Тошкент; 2019]

"XXI асрда илм -фан тараққийтининг ривожланиш истиқболлари ва уларда инновацияларнинг тутган ўрни" мавзусидаги Республика-илмий онлайн конференция материаллари тўплами, 28 февраль 2019 йил. - Тошкент :Tadqiqot, 2019. - 303 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишланган.

Ушбу тўпلامга Республика Олий таълим муассасаларида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчилар томонидан тайёрланган илмий мақолалар киритилган бўлиб, унда олий таълим тизимида илгор педагогик ва замонавий АКТнинг ўқув жараёнига талбиқ этилишидаги ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққийтининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган.

Маъсул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.н., доцент.

1.Хуқуқий талқиқотлар йўналиши-

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар-

Т.ф.л., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

3.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни-

Phd Вохидова Мехри Хасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

4.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги талқиқотлар-

Томбоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

5.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар-

Доцент Норматова Дилдора Ғосоналиевна(Фарғона давлат университети)

6.Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар-

PhD Абдумажидова Дилдора Раҳматулаевна (Тошкент Молия институти)

7.Тарих саҳифаларидаги изланишлар-

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

8.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни-

Доцент Урибобов Хошимжон Бунатович (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

9.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар-

Доцент Нормирзаев Абдуқамол Раҳимбердиевич (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

10.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши-

Бобохонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

11.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари -

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти)

12.Физика-математика фанлари ютуқлари-

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиев (Наманган муҳандислик-технология институти)

13.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар-

Phd, Доцент Қаҳҳоров Уктам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти)

14.Кимё фанлари ютуқлари-

Раҳмонова Доно Қаҳҳоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

15.Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши-

Топтемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

16.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар-

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

Тўпلامга киритилган мақолалардаги маълумотларнинг ҳаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдир.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

Рахмонов Н. Ўзбек шекарларини лингво-ареал йўналишида ўрганиш.....	100
Mayliyeva G. Dividing the classroom pupils into groups according to their level of knowledge.....	102
Qurbonova D. O'g'uz va q'irchoq shevalaridaba'zi fe'l shakllarining qo'llanilishi.....	104
Ramazonova N. Maktabgacha talim muassasalarida chet tillarini o'rgatish va uning ahamiyati.....	107
Umarova S. G'aybulla as-salom asarlarida so'z san'atining beqiyos o'rni.....	108
Капогатова Н. Зулфия лирикасида эпитет (сифатлаш) услуби.....	110
Уринова Н. Инновационные технологии обучения русскому языку как иностранного.....	113
Ахмедов Б. Реальностьный подход в обучении русскому языку учащихся узбекской школы.....	115
Нуруллаева С. Тура сулаймон шеррлариде мифологик образлар стилизацияси.....	117

ФАЛСАФА ВА ҲАЁТ ТУШУНЧАЛАРИНИНГ АҲАМИЯТИ

Тухтаев Х., Зайниев А. Таълим ва фалсафа уйғунлиги.....	120
Ergashev B. Ijtimoiy taraqqiyot- obyektiv zaruriyat.....	124
Qodirov M. Profayling metodining rivojlanish tarixi.....	127
Нигматуллаев И. Имом Ал-Бухорий асарларининг тарбиявий аҳамияти.....	129
Ҳаққулов Н. Аждоллар маданият мероси асосида фалсафий тафаккур маданиятини шакллантириш.....	131

ПЕДАГОГИКА ВА ПСИХОЛОГИЯ СОҲЛАРИДАГИ ИННОВАЦИЯЛАР

Ахмедова Ф., Султанова Л. Таълим сифатини яхшилашдаги айрим масалалар.....	133
Abduraxmanova N. Ona tili talimi: muammo va yechim.....	137
Jurayeva G. Boshlang'ich sinf matematika darslarida sinfdan tashqari mashg'ulotlarning ahamiyati.....	140
Воймуродова С. Informatika va axborot texnologiyalarini o'qitishda pedagogik texnologiyalardan foydalanis.....	142
Абдулсатторов Ш., Караматдинова А. Чет тилларини ўрганиш методикаси.....	144
Ҷўмонова Х., Астаниев Э. Ўқув лойиҳа методи – талабаларнинг мустақил ишларини ташкил этишдаги самарали ёндошув.....	147
Olmonova D. Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarni ijodiy tafakkurlashga o'rgatish asoslari.....	150
Ibragimova D. Mantiqiy metodlarning boshlang'ich sinflarda o'qish darsini tashkil etishdagi ahamiyati.....	153
Bo'ronov N., Zokirova A. Xorijiy tillarni o'qitishda innovatsion metod usullari.....	155
Nazarov T., Nurulloyev L. XXI asrda ilm-fan taraqqiyotining rivojlanish istiqbollari va ularda innovatsiyalarning tutgan o'rni.....	157
Istamova R. Ona tili darslarida interaktiv doskadan foydalanish usullari.....	159
Xaydarov X., Ruziқulov I. Qattiq jismlil lazerlar mavzusini klaster usuli yordamida darsni tushuntirish.....	161
Raxmonova M. O'qituvchining talabchan va adolati bo'lishi ta'lim tarbiyaning harakatlantiruvchi kuchidir.....	163
Мансурова Ф. Бошланғич синф ўқувчиларини танқидий фикрлашга ўргатишда инновацион методларнинг аҳамияти.....	165
Xudayberdiev Sh., G'aniyeva SH. Pedagogik-dasturiy vositalar yaratuvchi dasturlar taxlili.....	167
Yuldasheva S., Jalilova U. Fan va ta'lim taraqqiyot innovatsion yondashuv.....	170
Rasulova Z. Oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonlarini takomillashtirishda innovatsion yondashuvning o'ziga xosligi.....	172
Murodov K. Shaxs taraqqiyotida, o'z-o'zini anglash muammosi.....	175
Jumaboyeva Z. Ta'lim fan va ishlab chiqarishda integratsiya masalalariga doir.....	179
Komilova Z. O'smirlilik yoshidagi o'quvchilarda emotsional holatlarning o'ziga xosligi.....	180
Qodirova S. Boshlang'ich sinflarda xorijiy tilni o'rganish samaralidir.....	182
Рахимов З. Олий таълим жарағида талабаларнинг билиш фаолиятини фаоллаштириш ва танқидий тафаккурини ривожлантириш.....	183
Salohiddinova N. Ta'lim jarayonida fanlararo aloqadorlikning pedagogik-innovatsion asoslari.....	187
To'libayeva G. Abdullaoripov ijodida "vatan" mavzusining badiiy talqini.....	191
Qoidasheva M., Majidova M. Geografiya fani ta'limi jarayonini faollashtirishga yo'naldirilgan pedagogik texnologiyalar.....	194
Khalikova M., Abdullayev Z. Изучение иностранных языков с помощью массовых многопользовательских онлайн-ипр.....	196

ТўРА СУЛАЙМОН ШЕЪРЛАРИДА МИФОЛОГИК ОБРАЗЛАР СТИЛИЗАЦИЯСИ

Нуруллаева Сарвиноз,
БухДУ таянч докторанти

Тўра Сулаймон шеъриятининг образлар таркиби ранг-барангдир. Унда реал образлар билан бир қаторда мифологик образлар келтирилганига ҳам гувоҳ бўлиш мумкин.

Шоир шеърларида учрайдиган мифологик образлардан бири Ҳаққушдир. Жумладан, шоирнинг "Илгитжо" шеърида Ҳаққуш образи қўлланилган шундай мисралар учрайди:

*Баҳор келса, бошланур боғда булбул хониши,
Саъва, қумри нағмаси, суралай товланиши,
Қирларда лола сайли, қишлоқларда йил боши:
Тўхтагай табиатдан Ҳаққушлар зорланиши
Баҳор, кетма менинг боғимдан.*

Ҳаққуш образидан шоир "Ўхшар" сарлавҳали шеърида ҳам фойдаланган:

*Ҳаққушга хатарсиз ошён муносиб,
Кўклам қушларига чаман муносиб.
Йигит-қизга аҳду паймон муносиб,
Бусиз кўнгил зилу замбилга ўхшар.*

"Сулув" шеърида эса кўнгил изтиробини, мунгни ифодалаш мақсадида най билан параллел қўлайди:

*Субҳ елидан маст бўлиб
Ҳаққуш сайрамоқдайди,
Қайлардадир най саси...
Кўнгил яйрамоқдайди .*

Ҳаққуш - узун оёқли қушлар туркумининг қарқаралар оиласига кирувчи парранда. У халқ орасида Ҳаққуш деб ҳам юритилади. Бу қушнинг келиб чиқиши инсон билан боғланади ва шуниси билан афсонавийлик касб этади.

Барча шоирлар қатори Тўра Сулаймон ўз шеърларида пари образига алоҳида ўрин ажратган:

*Баркамол ёшинг қутлуғ, ажаб қайрилма қош қиз,
Соҳибжамолигинга ой билан кун талош қиз,
Ўзи кўзи, ой юзи танда жонга туташ қиз,
Жунун савдосин солма бу бошга париваш қиз .*

Шоирнинг "Сенингсиз" сарлавҳали шеърдан олинган юқоридаги парчада жунун, яъни телба билан париваш қиз образларининг ёнма-ён келтирилади.

эътиборни тортади. Фақат бунда фикр тўппадан-тўғри парига эмас, парига ўхшаган гўзал қизга қаратилмоқда.

Арабчадаги "малак", форс-тожикчадаги "фаришта" сўзлари ўзаро синоним бўлиб, ниҳоятда пок, гуноҳсиз, қанотлари бор, учиб юрувчи гўзал аёл, нозанин қиёфасидаги мифологик тимсол тушунчасини англатади.

Малак (фаришталар) сон-саноксиз бўлиб, ҳар бири маълум вазифани бажаради. Исломда ва бошқа баъзи динларда худонинг амрини бажарувчи гайритабиий мавжудот сифатида талқин қилинади.

Малак бир неча кўчма маъноларда қўлланади. Масалан, кўпинча яхши хулқ-атворга эга бўлган, гўзал, файзли, жозибали зийнатли, саранжом-саришта аёлларга ёки покиза, мусаффо қалбли инсонларга, беғуноҳ кишиларга ёхуд жойларга нисбатан фаришта, фариштаси бор жумлалари ишлатилади. Аксинча, ўзига жалб қиладиган фазилати, кўрки йўқ, хосиятсиз бўлса фариштаси йўқ деб кўрсатилади.

***Малак ҳолатида кўргандим сени,
Қушлар қанотида кўргандим сени,
Куйчи баётида кўргандим сени.
Қайта кетмас бўлиб келдингми, баҳор?***

Кўриняптики, шоирнинг "Қайта кетмас бўлиб келдингми, баҳор?" деб номланган шеърида "малак" баҳор фаслининг бетакрор гўзаллигини, унга хос тозариш ва покликни, беғуборликни сифатлаш мақсадида қўлланган. Бу ўринда малак образи тўппадан-тўғри стилизация қилинган эмас. Баҳорни жонлантириш ва сифатлаш учун малак образи метафоризация қилинган. Яъни баҳор малакка ўхшатилиб, шу ўхшашлик асосида малак белгилари баҳорга ташбеҳлантирилган.

Эътиборли томони шундаки, шоир бу метафоризация жараёнида халқнинг малак ҳақидаги мифологик тасаввур-тушунчаларидан йироқлашмаган. Шундан келиб чиқиб, шоир худди малак ҳолатидаги беғубор баҳорнинг қушлар каби қаноти борлигига, унинг асоси куйчилар яратган баётларда эканига ишора қилмоқда. Куйчи халқ орасида бахши, шоир маъноларини англатиши маълум.

***Бахт қуши топмиш кўналға шонли Туркистон айланиб -
Ўз ҳолиға келмиш Турон замондин замон айланиб.
Ҳазрати Хизр юрибди ҳур Ўзбекистон айланиб,
Тугросига кўнмиш Ҳумо мустаҳкам Қўрғон айланиб,
Чор атрофга зог йўлатмас Семурғ довон айланиб.
Амир Темур руҳи шодмон иззатли Султон айланиб,
Бу не бахтким, юрса Ҳудҳуд Тўра Сулаймон айланиб!***

Шоирнинг "Айланиб" шеъридан келтирилаётган ушбу мисраларда Бахт қуши номини олган Ҳумо, Семурғ образларига мурожаат қилинмоқда.

Ҳумо эзулик рамзи бўлган афсонавий қуш номи бўлиб, халқнинг ишонч-эътиқодига кўра, агар у кимнинг бошига кўнса ёки сояси тушса, ўша киши энг бахтли бўлади, давлат ва салтанатга эришади, деб қаралади. Шундан келиб чиқиб, эътиқод қилинган бу афсонавий қушни "бахт қуши, "давлат қуши" ҳам дейдилар.

Юқоридаги шеърда Ҳумо қуши образи орқали шонли Туркистонга яна қайта бахт инъом этган истиқлолдан шодланиш, руҳланиш, гурурланиш гоёси илгари сурилмоқда. Бугунги кунда ҳур Ўзбекистон заминиде яшаётган ҳар бир инсон худди бошига Ҳумо қуши кўнгандай ёхуд Ҳазрати Хизрга йўлиққандай, ўз орзу-истагига тез етишаётгани ёритилмоқда. Хизр арабча бўлиб, "яшилланмоқ, яшил тусга кирмоқ" маъносини билдиради. Исломий ривоятларда ҳаёт булоғидан "оби ҳаёт" ичиб, умри боқий бўлган тақводор шахс образини билдиради. Халқнинг ишонч-эътиқодига кўра, у оғир аҳволда қолган кишиларга чол, сувори ёки йўловчи кўринишида учраб, уларнинг мушкулини осон қилади.

Аждаҳо (аждар, аждарҳо) турли халқлар оғзаки ижодида қанотли, оғзидан ўт пуркайдиган икки ва ундан ортиқ бошли афсонавий махлуқ образи. Ёвузлик тимсоли саналади. Т.Сулаймон "Онаизор" шеърисида уруш ҳамма ёқни вайрон этиб, кул қилувчи, одамларни ҳалок этувчи даҳшат эканини кўрсатиш учун аждаҳо образи метафоризация қилинган:

*Аждаҳо мисол элга
Баралла очиб оғиз,
Уруш бошлаганида*

*Гитлер номли ялмоғиз,
Олдинма-кейин кетди
Уч ўғлим саллотликка .*

Ялмоғиз ямламай ютувчи афсонавий жодугар тимсоли бўлиб, шоир инсонлар бошига келтирган қулфати жиҳатидан Гитлерни унга тенглаштирмоқда.

Жаннат - мифологик топонимлардан бири. Аксарият замонавий шоирлар у орқали Ватан тимсолини ифода этишади. Бу борада Тўра Сулаймон ҳам шундай йўл тутгани кузатилади:

*Чиройда Тонг Юлдузи билан ёнма-ён ўлка,
Ҳар бир тамал тошининг ўзи бир дoston ўлка,
Кечмиши, кечирмиши дунёга аён ўлка,
Жон фидо қилса арзир жаннат маконим менинг.*

Хуллас, Тўра Сулаймон кўпни кўрган ва билган шоир сифатида бадий жозибали шеърлар яратган. Унинг шеърлари образларга бойлиги, поэтик ифода воситаларининг ўзига хослиги билан эътиборни тортади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. ЎТИЛ. 2-жилд. - Т.: ЎзМЭ, 2006. - 672 б.
2. ЎТИЛ. 4-жилд. - Т.: ЎзМЭ, 2008. - 608 б.
3. ЎТИЛ. 5-жилд. - Т.: ЎзМЭ, 2008. - 592 б.
4. Сулаймон Т. Гулшан (Шеърлар, дostonлар). - Т.: Ф.Ғулом, 1988. - 100 б.
5. Сулаймон Т. Истар кўнгил (Шеърлар, дostonлар). - Т.: Ф.Ғулом, - 1984. - 222 б.